

Nr 83.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående pension åt
föreståndaren för gymnastiskt-ortopediska institutet pro-
fessorn A. Wide m. fl.; given Stockholms slott den 11
februari 1921.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen under punkterna 1:o—3:o hemställt.

GUSTAF.

Henning Elmquist.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
11 februari 1921.*

Närvarande:

Statsministern friherre DE GEER, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, TAMM, HANSSON.

Departementschefen, statsrådet Elmquist anförde:

1:o.

I en till Kungl. Maj:t ingiven skrift har direktionen för gymnastiskt-ortopediska institutet anført, att institutets föreståndare professorn Anders Wide för direktionen anmält, att han, som vore född den 17 september 1854, på grund av ålder och minskad arbetskraft ansåge sig icke kunna uppehålla sin berörda befattning längre än till och med juni månad 1921,

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 72 häft. (Nr 83.)

321 21

[1.]
*Pension åt
föreståndaren
för gymnastiskt-ortope-
diska institutet
professorn
A. Wide.*

samt hemställt, att direktionen ville hos Kungl. Maj:t göra framställning om att han från nämnda tid måtte komma i åtnjutande av pension av statsmedel.

Institutets
direktion.

I nämnda skrivelse har direktionen vidare för sin del anhållit, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att bevilja Wide en årlig pension av 5,600 kronor, att utgå från och med hans avgång från tjänsten såsom institutets föreståndare.

Till stöd för sin framställning anför direktionen i huvudsak följande.

Institutet, som grundades år 1821 och sedan lång tid tillbaka åtnjutit understöd av statsmedel, från och med år 1858 utgående med 8,250 kronor om året, har främst haft till sin uppgift att under ledning av läkare med speciell utbildning i ortopedi och mekanoterapi vara ett centrum i vårt land för sådan sjukdomsbehandling och därvid strävat för, att sådan behandling också måtte komma obemedlade till godo. Vidare har institutet haft till uppgift att meddela läkare och medicine studerande utbildning i fråga om denna behandling. Wide blev redan år 1885 biträdande läkare vid institutet. Ej fullt tre år senare prøvades han mogen att efter professor Jäderholms avgång bliva institutets föreståndare. Därtill antogs han nämligen från och med den 1 april 1888. Wides verksamhet på denna plats betecknar ej allenast en lång arbetsdag fylld av plikttroget och hängivet arbete utan ock en målmedveten strävan att höja den medicinska gymnastikens vetenskapliga nivå, att bibringa den svenska läkaren bättre insikter i mekanoterapiens grunder och betydelse för sjukvården samt att genom en rationell kombination av rörelsebehandling med ortopediens hjälpmedel söka bättra de vanföras hårda lott och öka deras förvärvsförmåga. Hans hastigt vidgade erfarenhet gav underlaget såväl till hans kända »Handbok i medicinsk och ortopedisk gymnastik», vilken översatts till engelska, franska och tyska, som ock till hans »Ortopedisk bandagebehandling», vilket arbete översatts till holländska och polska språken. Huru stor anslutning hans årligen i kurser meddelade undervisning för läkare och medicine studerande vunnit, framgår därav, att han hitills ej blott vid sitt institut i Stockholm givit 43 kurser utan ock på hemställan från medicinska fakulteten i Uppsala därstädes meddelat 16 kurser. Hela antalet svenska läkare, som av honom åtnjutit grundläggande undervisning i sjukgymnastik och ortopedi, uppgår för närvarande till omkring 1,500. Men utom denna för allmänläkarens behov avpassade undervisning har Wide vid det ortopediska institutet meddelat värdefull handledning åt talrika både svenska och utländska läkare, som där ofta månadsvis följt och deltagit i sjukvårdsarbetet. Genom sitt specialvetenskapliga författarskap och sin lärareverksamhet förvärvade han år 1886 vid Uppsala universitet doktorsgraden, år 1890 docentur vid Karolinska institutet i medicinsk gymnastik och ortopedi och år 1903 en kompetensförklaring till professur i nämnda ämnen. Då medel till denna professurs upprättande av riksdagen icke beviljades, hugnades Wide av Kungl. Maj:t år 1904 med professors namn, heder och värdighet.

Hans sakkunskap har vid flera tillfällen tagits i anspråk, särskilt vid förberedandet av Karolinska institutets uttalande i frågan om det gymnastiska centralinstitutets omorganisation.

Efter framhållande av betydelsen utav Wides arbete för upprättande

av vanförestalter i Stockholm och Sundsvall samt hans verksamhet dels såsom intendent vid Lysekils havsbadanstalt och dels genom författarskap för den svenska badbehandlings höjande anför direktionen i fråga om det nu utgående ordinarie anslaget till gymnastiskt-ortopediska institutet följande.

Statsunderstödet till det gymnastiskt-ortopediska institutet är ej direkt anslaget som lön till dess föreståndare utan läser i första hand vara att använda till täckandet av institutets kostnader mot fullgörandet av vissa föreskrivna villkor. Berörda understöd måste i vår tid anses allt mer och mer otillräckligt för bestridandet av kostnader, vari ingå ej blott hyran för en anstalt, som måste vara centralt belägen, utan ock för avlöning av en biträdande läkare och ett erforderligt antal manliga och kvinnliga rörelsegivare, helst då det samtidigt för binder föreståndaren att bereda daglig kostnadsfri vård åt minst 15 medellösa patienter. Det torde alltså vara uppenbart, att institutets ekonomi icke kunnat lämna föreståndaren någon nämnvärd behållning, utan att institutet säkerligen under senare år gått med förlust.

I anslutning härtill hänvisar direktionen till ett av två praktiserande läkare i Stockholm utfärdat intyg av innehåll, att Wides förmögenhet enligt dem förevisade handlingar och av dem kända förhållanden icke uppginge till sådant belopp, att avkastningen därav vore tillräcklig för bestridande av hans och hans familjs levnadskostnader. Frånsett den ålder, Wide uppnått, medgiver icke, framhåller vidare direktionen, hans hälsotillstånd honom att försörja sig med sitt arbete. Direktionen hänför sig härutinnan till ett vid direktionens framställning fogat läkarintyg, utvisande att Wide under de senare åren behandlats för reumatiska ledgångs- och nervinflammationer samt att han dessutom lede av börjande förkalkning av kärlsystemet, varigenom hans arbetsförmåga i väsentlig grad blivit nedsatt.

Medicinalstyrelsen har den 7 oktober 1920 avgivit infordrat utlå-
tande i ärendet och därvid med hänsyn till Wides långvariga, intresse-
rade och samvetsgranna verksamhet i det allmännas tjänst tillstyrkt bifall
till ansökningen.

Medicinal-
styrelsen.

Till följd av remiss har statskontoret den 19 oktober 1920 avgivit
utlå-
tande och därvid förklarar sig icke hava något att erinra mot att
pension av statsmedel beredd Wide. Statskontoret erinrar därvid, huru-
som 1914 års förra riksdag, efter framställning av Kungl. Maj:t, fattat
beslut i ett liknande pensionsärende, nämligen i fråga om pension åt direk-
tören vid åkerbrukskolonien Hall F. Fant. I fråga om pensionens stor-
lek ville statskontoret — som inhämtat, att någon fast avlöning icke varit

Statskontoret.

anslagen åt Wide såsom föreståndare för institutet, att han däremot ägt disponera det till institutet anslagna understöd och de inkomster, som uppstått av verksamheten vid institutet för att därmed bestrida hyra, avlöning och övriga utgifter vid institutet samt att den behållna inkomsten av verksamheten aldrig torde hava varit stor och under senare åren ytterligare nedgått — framhålla, att det föreslagna pensionsbeloppet 5,600 kronor, som motsvarade vad som i pension i allmänhet tillkomme universitetsprofessor, syntes väl högt särskilt i betraktande därav, att det samma i detta fall icke motsvarades av några erlagda pensionsavgifter. Statskontoret ansåge sig därför böra ifrågasätta, huruvida icke det årliga pensionsbeloppet i detta fall borde begränsas till 4,500 kronor att utgå från allmänna indragningsstaten.

Departements-
chefen.

Det gymnastiskt-ortopediska institutet, vid vilket professorn Wide allt sedan år 1885 verkat, de senaste 32 åren såsom föreståndare, är icke någon statsinstitution i egentlig mening, ehuru det sedan lång tid tillbaka åtnjuter statsunderstöd. Men institutets samhällsnyttiga betydelse framgår bland annat därav, att det, intill dess genom enskild donation en professur i ortopedi år 1913 kom till stånd vid Karolinska institutet, var den enda anstalt i riket, vid vilken meddelades en för allmänläkares behov avpassad och av specialistläkare ledd undervisning i ortopedi och medicinsk gymnastik. Av vad direktionen för gymnastiskt-ortopediska institutet anfört framgår ock, att professorn Wide även oavsett sin verksamhet vid detta institut inlagt stora förtjänster om vanförevården i vårt land, varjämte må nämnas, att han under icke mindre än 30 år varit docent vid Karolinska institutet. Jag finner mig därför obetingat kunna förorda, att åt professorn Wide beredes pension av statsmedel, då han inom kort vid framskriden ålder och till följd av nedsatta krafter nödgas lämna sin verksamhet.

Vidkommande beloppet av ifrågavarande pension anser jag, i likhet med statskontoret, att detta bör begränsas till 4,500 kronor årligen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att föreståndaren för gymnastiskt-ortopediska institutet professorn Anders Wide må från och med månaden näst efter den, varunder han avgår från sin ifrågavarande befattning, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en pension av 4,500 kronor årligen.

2:o.

Medicine licentiaten Gustaf Ernst Hjortzberg har sedan år 1895 tjänstgjort såsom karantänsläkare på Kängö, med vilken befattning chefskapet för karantänanstalten därstädes är förenad sedan år 1899.

I en till Kungl. Maj:ts ställd, av medicinalstyrelsen jämte eget yttrande överlämnad skrivelse av den 15 april 1920 har Hjortzberg anhållit, att han, som vore född den 18 maj 1857 samt tjänstgjort såsom karantänsläkare på Kängö i sammanlagt 25 år 6 månader 28 dagar, måtte vid avskedstagandet från nämnda befattning erhålla pension enligt de för provinsialläkare gällande grunderna.

Medicinalstyrelsen har överlämnat bestyrkt tjänsteförteckning rörande Hjortzberg, bekräftande de av denne i sådant avseende lämnade uppgifterna, samt, under vitsordande att Hjortzberg städse på ett synnerligen tillfredsställande sätt fullgjort sina åligganden, förklarat sig på det livligaste tillstyrka, att åt Hjortzberg vid hans avsked från befattningen såsom karantänsläkare bereddes pension till samma belopp, som utginge till provinsialläkare, eller 5,000 kronor.

Statskontoret har den 17 maj 1920 avgivit infordrat utlåtande i ärendet och därvid anfört följande:

När framställning gjordes till 1914 års förra riksdag om beviljande av ett personligt lönetillägg åt sökanden såsom läkare och chef vid karantänanstalten på Kängö, hade framhållits, att han, som enligt reglementet för anstalten hade att utöva en provinsialläkares åligganden inom de Kängö angränsande församlingarna Styrö och Öckerö, närmast kunde jämföras med sådan tjänsteläkare, som nyss nämnts, samt att han, som alltsedan år 1906 varit i åtnjutande av ett ålderstillägg å 500 kronor, skäligen borde i avlöningshänseende likställas med provinsialläkare utan ortstillägg men med två ålderstillägg; och i överensstämmelse härmed hade riksdagen beviljat honom ett personligt lönetillägg å 500 kronor, var-efter hans avlöning — oavsett ersättningen för ved och skrivmaterialier 200 kronor — uppgått till 5,000 kronor jämte fri bostad. På grund av vad sålunda förekommit ville det synas statskontoret skäligt, att sökanden jämväl i fråga om pension likställdes med provinsialläkare; och då sökanden uppnått den levnads-ålder av 62 år och innehade mer än det antal av 20 tjänstår, som erfordrades för att provinsialläkare skulle erhålla hel pension till belopp, som enligt nu gällande bestämmelser utgjorde 5,000 kronor för den provinsialläkare, som i likhet med sökanden innehade två ålderstillägg, ansåge sig statskontoret, som visserligen icke förbisett, att sökanden icke kommit i åtnjutande av någon avlöningsförbättring motsvarande den, som enligt 1919 års riksdags beslut tillerkänts provinsialläkare, likväl kunna tillstyrka, att pensionsbeloppet i detta fall bestämdes till 5,000 kronor. Ämbetsverket hade härvid funnit ett stöd jämväl i den omständigheten, att vid föregående fall av pensionering av befattningshavare vid karantänanstalten på Kängö, vilken då underhölls av handels- och sjöfartsfondens medel, pensionen bestämts att av samma fonds medel utgå med belopp, mot-

[2.]

Pension åt karantänsläkaren G. E. Hjortzberg.

Medicinalstyrelsen.

Statskontoret.

svarande befattningshavarens hela kontanta lön, såsom framginge av Kungl. Maj:ts beslut den 26 januari 1900 om pension åt karantänsmästaren G. von Yhlen.

På grund härav hemställer statskontoret, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att sökanden må från och med månaden näst efter den, varunder avgång från tjänsten äger rum, åtnjuta pension å allmänna indragningsstaten till belopp av 5,000 kronor årligen.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till Hjortzbergs långa och väl vitsordade tjänstgöring i statens tjänst måste det anses skäligt att åt honom, med vars tjänst såsom karantänsläkare på Käsö rätt till pension ej är förenad, vid avskedstagandet beredes pension av statsmedel. Vidkommande beloppet av dylik pension anser jag i likhet med medicinalstyrelsen och statskontoret, att detta bör sättas lika med den pension, som för närvarande utgår till provinsialläkare, eller 5,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att karantänsläkaren vid karantänstanstalten på Käsö Gustaf Ernst Hjortzberg må från och med månaden näst efter den, varunder avgång från tjänsten äger rum, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta pension till belopp av 5,000 kronor årligen.

3:o.

[3.] Med skrivelse den 11 november 1920 har länsstyrelsen i Jämtlands län överlämnat en av kvinnliga biträdet av första graden hos länsstyrelsen Hanna Maria Amalia Styrländer gjord ansökning, att länsstyrelsen, oaktat hon icke uppnått det för erhållande av hel pension jämlikt lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension erforderliga antalet tjänstår, måtte förhjälpa henne till erhållande av dylik pension vid hennes förestående avgång från tjänsten.

Pension åt
kvinnlige bi-
trädet av
första graden
hos länsstyrel-
sen i Jämt-
lands län
Hanna Maria
Amalia
Styrländer.

Av handlingarna i ärendet framgår, att Hanna Styrländer är född den 21 oktober 1859 och således överskridit den ålder av 60 år, då enligt förenämnda lag för henne inträtt skyldighet att avgå från sin tjänst; att hon under tiden från och med den 22 december 1893 till och med den 31 maj 1909 varit anställd såsom av postmästaren i Östersund antaget och med dispositionsanslag av postmedel avlönat biträde vid postkontoret därstädes, därunder hon en sammanlagd tid av inemot

två år på förordnande bestritt ordinarie befattning vid postkontoret; att hon alltsedan den 15 december 1908 biträtt med skrivgöromål hos länsstyrelsen i Jämtlands län och den 27 december 1912 förordnats att från och med den 1 januari 1913 vara ordinarie skrivbiträde hos länsstyrelsen, vilken tjänst hon alltjämt innehar; samt att hon å lönen för denna tjänst åtnjuter ett andra ålderstillägg, vadan pensionsunderlaget för henne utgör 1,300 kronor.

I sin ovannämnda skrivelse anför länsstyrelsen efter erinran om nyssberörda förhållanden huvudsakligen följande.

Hanna Styrlanders hälsa vore numera så försvagad, att hon inom kort torde bliva nödsakad att avgå från sin befattning. Även om hon finge såsom tjänstår inräkna den tid, hon varit anställd såsom s. k. dispositionsbiträde åt postmästaren i Östersund, vartill länsstyrelsen ansåge henne böra vara berättigad, förefunnes ingen utsikt för att hon skulle kunna behålla sin befattning så länge, som erfordrades för att hon skulle uppnå det för erhållande av hel pension erforderliga antalet av 30 tjänstår.

Hanna Styrlander syntes visserligen vara berättigad till avkortad pension, men då hon under sin tjänstgöring hos länsstyrelsen ådagalagt en plikttrohet, energi och duglighet, som måste betecknas såsom mindre vanlig, samt det därför icke vore uteslutet, att hennes hälsa till följd av det trägna, uppslitande arbetet i statens tjänst blivit i förtid bruten, syntes hennes framställning i hög grad behjärtansvärd, i synnerhet som hon, i saknad av egna medel, för sitt framtida uppehälle vore helt beroende av den pension, som kunde varda henne tillerkänd.

På grund härav har länsstyrelsen hemställt, att Hanna Styrlander måtte vid sin förestående avgång från tjänsten komma i åtnjutande av hel pension efter ett till 1,300 kronor beräknat pensionsunderlag, att uppbäras från och med månaden näst efter den, under vilken avsked från tjänsten varder henne beviljat.

Statskontoret har den 30 november 1920 avgivit utlåtande i ärendet. Statskontoret.
Beträffande det pensionsbelopp, som på grund av Hanna Styrlanders ovan angivna tjänstgöring enligt lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension borde tillkomma henne, framhåller statskontoret till en början, att hon enligt nämnda lag torde få i pensionshänseende räkna sig till godo dels den tid, varunder hon på förordnande bestritt ordinarie tjänst vid postverket, dels ock den tid, varunder hon varit anställd hos länsstyrelsen, varför hon för det dåvarande syntes innehava endast fjorton för pension beräkneliga tjänstår. Enligt vad som framginge av ett av Kungl. Maj:t tidigare meddelat beslut kunde nämligen den tid, varunder anställning såsom s. k. dispositionsbiträde å postkontor innehafts, icke hänföras till anställning i statens tjänst i den mening, att densamma utan vidare finge räknas vederbörande till godo såsom tjänstetid för pension en-

ligt pensionslagen. Då emellertid riksdagen vid flera tillfällen på Kungl. Maj:ts förslag beviljat ålderdomsunderstöd av postmedlen åt personer, som i egenskap av dispositionsbiträden innehaft anställning å postkontor, samt statskontoret i likhet med länsstyrelsen ansåge, att den pension av omkring 600 kronor, som författningsenligt skulle tillkomma Hanna Styrländer, vore alltför låg med hänsyn till föreliggande omständigheter, hemställde statskontoret, som dock icke kunde finna skäl föreligga att bereda henne högre pension än den, vartill hela tjänstetiden med inberäkning av hennes anställning såsom dispositionsbiträde kunde föranleda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att vid bestämmande av pension åt henne enligt civila pensionslagen finge såsom tjänstår beräknas även den tid, varunder hon varit såsom dispositionsbiträde anställd å postkontor. Vid bifall härtill syntes hennes sammanlagda tjänstetid uppgå till tjugusju år, och skulle pensionen i sådant fall bliva 1,170 kronor.

Departements-
chefen.

I likhet med länsstyrelsen och statskontoret anser jag billigheten kräva en förhöjning av den pension, vartill Hanna Styrländer enligt gällande bestämmelser är berättigad. Beträffande grunden för denna förhöjning ansluter jag mig till statskontorets härutinnan uttalade mening.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att vid bestämmande av pension åt kvinnliga biträdet av första graden hos länsstyrelsen i Jämtlands län Hanna Maria Amalia Styrländer må såsom tjänstår beräknas även den tid, varunder hon varit såsom dispositionsbiträde anställd å postkontor.

Statsrådets övriga ledamöter instämde i vad departementschefen hemställt i de under 1:0—3:0 härovan antecknade ärendena.

Hans Maj:t Konungen behagade härtill lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Conr. Falkenberg.